

Lausunto

10.10.2024

24-2232

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 14.10.2024; Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp)

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp) ja toteaa kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa:

Suomessa on arviolta noin 10 000 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan yhdistystä ja säätiötä. Ensin mainitut on vakiintuneesti jaoteltu valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin yhdistyksiin. Paikallisyhdistykset muodostavat suurimman toimijajoukon. Päätoimialat, joihin yhdistykset ja säätiöt voidaan karkeasti luokitella, ovat kansanterveys, lastensuojelu, vammaisasiat, vanhustenhuolto, päihdeasiat ja muut asiat.

Kansalaisjärjestöjen toiminnassa erityistä huomiota on kiinnitetty niiden yleishyödylliseen luonteeseen ja niiden tuottamiin yhteiskunnallisiin suoriin ja epäsuoriin hyötyihin. Toiminnallaan kansalaisjärjestöt kartuttavat yhteiskunnan aineellista, henkistä ja sosiaalista pääomaa. Kansalaisjärjestöjen organisoima tai ylläpitämä toiminta on monilla aloilla laajentunut laaja-alaiseksi vertaistoiminnaksi.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnalla on erilaisia yhteyksiä julkiseen sosiaali- ja terveyshuoltoon. Niiden omaehtoinen yleishyödyllinen toiminta auttaa ja tukee etenkin yhteiskunnassa haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä monimuotoisesti ihmisten omista lähtökohdista käsin ja siten se tiivistää olennaisesti yhteiskunnan turvaverkkoa. Osa yhdistyksistä ja säätiöistä toimivat myös markkinaehtoisten palvelujen tuottajina. Palvelutuotannossa korostuvat etenkin ne sosiaalipalvelut, jotka eivät ole taloudellisesti kiinnostavia voittoa tavoitteleville toimijoille.

Järjestötyöllä on Suomessa pitkä historia. Ensimmäiset sosiaali- ja terveysalan yhdistykset perustettiin jo 1800-luvulla. 1900-luvulla hyväntekeväisyysjärjestöjen toiminta organisoitui moderniksi keskusjärjestötoiminnaksi ja kansalaisten omaehtoiseksi vaikuttamis- ja vapaaehtoistoiminnaksi. Monet nykyisin itsestään selvyytensä pidetyt julkisen sektorin palvelut ovat aikoinaan syntyneet sosiaali- ja terveysjärjestöjen kehittämistä ja tuottamista.

Yhdistyksillä ja säätiöillä on tärkeä rooli hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisen, sillä niiden kautta ihmisillä on mahdollisuus olla aktiivisia, osallistua yhteiskunnan toimintaan, vapaaehtoistyöhön ja erilaisiin harrastuksiin. Yhdistystoiminta antaa yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksia myös niille ihmisille, joiden ääni tulee muutoin heikosti kuulluksi. Yhdistysten vahvuutena on

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Meritullinkatu 8
Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

0295 16001
+358 295 16001

Faksi
Fax
Fax

02951 63415
+358 2951 63415

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

ollut autettavien ihmisten arjen tuntemus, jolloin toimintaa on nopeasti voitu muokata ihmisten muuttuviin tarpeisiin sopivaksi. Esimerkiksi koronapandemian aikana järjestöjen toiminnalla oli myös tärkeä rooli haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tukemisessa ja heidän tilanteensa saattamisessa laajempaan tietoisuuteen.

Sosiaali- ja terveysalan yhdistyksillä ja säätiöillä on toimintaa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lisäksi muillakin eri valtionhallinnon aloilla, kuten oikeus-, opetus- ja kulttuuri-, sisä-, ympäristö-, työ- ja elinkeinoministeriön sekä ulkoministeriön sektoreilla. Joidenkin yhdistysten ja säätiöiden toiminta voi siten olla hyvin laaja-alaista ja kohdistua useampaan sektoriin.

Sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoitus on Suomessa keskeisesti ollut julkisen sektorin varassa. Valtion talousarvion momentilta 33.90.50 on myönnetty valtionavustuksia terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (ns. STEA-avustukset). Nämä valtionavustukset ovat suurimmalle osalle sosiaali- ja terveysalan järjestöistä merkittävän rahoituksen lähde.

Julkisen rahoituksen lisäksi useilla, erityisesti kokoluokaltaan suuremmilla järjestöillä on myös omaa varainhankintaa, kuten yritysysteistyötä. Voidaan yleisesti arvioida, että mitä isompi toimija on kyseessä, sitä laajempaa toimintaa ja omaa varainhankintaa sillä on. Paikallisesti toimivissa järjestöissä julkisen rahoituksen merkitys on usein hyvin korostunut, jolloin euromääräisesti pienikin avustus voi olla sen toiminnan jatkumisen kannalta hyvin merkittävä.

Kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta voidaan todeta, että STEA-avustusten rooli niiden terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävän toiminnan kannalta on kokonaisuudessaan hyvin tärkeä.

Vuodelle 2024 STEA-avustuksiin osoitettiin määrärahaa yhteensä 383 588 000 euroa. Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp) STEA-avustuksiin esitetty määräraha on yhteensä 304 088 000 euroa, eli merkittävästi vuotta 2024 vähemmän.

Avustusmäärärahojen alenemisen voi arvioida vähentävän sosiaali- ja terveysjärjestöjen auttamistyötä monella eri tavoin, kuten toimintaa supistaen, palvelutasoa vähentäen tai vastausaikoja pidentäen. Valtionavustuksin rahoitettua toimintaa joudutaan useissa järjestöissä sopeuttamaan uutta avustustasoa vastaavaksi.

Hallitusneuvos

Lassi Kauttonen